

Asia: VN/22967/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Ylioppilaskunta vastustaa esitystä leikata opiskelijoiden asumisen tuista. Esitetty asumislisämalli kohtelee opiskelijoita epätasa-arvoisesti verrattuna muihin asumisen tukiin oikeutettuihin ryhmiin. Esitetyt opiskelijoiden toimeentulon ja asumisen tukien muutokset vaikeuttavat merkittävästi opiskelijan perustyötä, eli itse opiskelua. Ylioppilaskunta pitää hyvänä siirtymistä kohti yksilökohtaisempaa, joka pitää tiettyjen opiskelijaryhmien asumisen tuet ennallaan ja/tai korottavat niitä. Lisäksi jo tehty erityisryhmien investointitukien leikkaus tarkoittaa, että edullisen asumisen kohteita on yhä vähemmän tarjolla kasvaville opiskelijamäärille.

Lakiesitys on raju leikkaus opiskelijoiden sosiaaliturvaan

Näin toteutettuna asumislisään siirtyminen on raju enemmistöön opiskelijoista kohdistuva leikkaus. Yhdessä yleisen asumistuen leikkauksen kanssa (1.4.2024 alkaen) asumislisään siirto esitetyllä mallilla leikkaa lyhyessä ajassa perheettömän opiskelijan asumisen tuista sata euroa opintotukikuukautta kohti. Summa on opintotuen lainattomasta osuudesta merkittävä. Turkulainen opiskelija saisi jatkossa siis asumislisää maksimissaan 248 euroa (kuntaluokka II) ja porilainen sekä raumalainen 216 euroa (kuntaluokka III). Esitys on erityisen raju Porissa opiskelevalle opiskelijalle, koska kaupunki tiputetaan kuntaluokkaan III, mikä pienentää porilaisen opiskelijan asumisen tukia suhteessa eniten.

Asumislisän ja opintorahan summa riittää esitetyllä mallilla hädin tuskin asumiskustannuksien kattamiseen.

Opintotukikuukausien ja asumislisän sidos on monella tapaa ongelmallinen

Keskeinen ongelma asumislisässä sen nykyistä matalamman tason lisäksi on, että se sitoo opiskelijan asumisen tuet takaisin opintotukikuukausiin. Sidos aiheuttaa todellisuudessa opiskelijalle kuukausittaista leikkausta vielä suuremman asumisen tukien menetyksen vuositasolla. Ylioppilaskunta on erityisen huolissaan esityksen vaikutuksista opiskelijoiden toimeentuloon kesäkuukausina. Asumislisän ja opintotuen sidos aiheuttavat opiskelijalle erityisesti kesäajan toimeentuloon liittyen kuormitusta. Kaikilla opiskelijoilla ei ole mahdollisuutta löytää kesätöitä tai heillä ei ole turvaverkkoa. Osassa oppiaineissa ei ole myöskään tarjolla relevantteja opiskelumahdollisuuksia kesällä. Lisäksi kesätöittä jäämisen korvaaminen opintotuella syö jo hyvin rajallisia opintotukikuukausia, varsinkin, jos kesällä ei pysty suorittamaan tutkinnon kannalta relevantteja kursseja. Tällöin tukikuukaudet loppuvat aiemmin ja tuen kaksiportaisuus aiheuttaa potentiaalisesti lisää katkoksia opiskeluun. Itse opintotukikuukausia on tällä hetkellä myös merkittävästi vähemmän käytössä kuin aikana, jolloin asumislisä oli viimeksi käytössä. Ylioppilaskunta katsoo, että mikäli asumislisään siirryttäisiin, on opintotukikuukausien määrää lisättävä. Kelalta saamamme näkemyksen mukaan tukikuukausia ei ole tarpeeksi ja jo nykyisellään yleisen asumistuen rinnalla tukikuukausien riittämättömyys on havaittu pidentävän tutkintojen suoritusajkoja.

Lisäksi ongelma asumisen tukien sitomisessa opintotukikuukausiin on, että opiskelijan tulee tietyissä tapauksissa, kuten tulorajojen ylittyessä palauttaa opintotuen lisäksi myös asumisen tuki, asumislisä, korkoineen Kelalle. Asumislisä tulisi erottaa tässäkin mielessä opintotuesta.

Asumislisä ei vastaa kasvaviin elinkustannuksiin ja lisää samalla opiskelijoiden velkaantumista

Ylioppilaskunta pitää tärkeänä, että asumislisä sidotaan indeksiin, mutta se pitäisi tehdä heti, mikäli esitys toteutetaan. Elinkustannukset ehtivät kasvamaan esitetyn asumislisään siirtymisen (1.8.2025) jälkeen kolme vuotta ennen tarkistusta. Kun otetaan huomioon myös opintorahan indeksin jäädytys, jää opiskelijoiden päätyön, eli opiskelun turvaava sosiaaliturvan ostovoima koko ajan ajastaan jälkeen. Opintoraha ja asumislisä eivät käytännössä riitä yhdessä kattamaan edes edullisimpien markkinahintaisten asuntojen kustannuksia saati ruokakuluja.

Käytännössä esitys lisää painetta opiskelijoiden työskentelylle opintojen ohessa, mikä myös ohjaa voimavaroja pois itse opinnoista ja pidentää tutkintoaikoja. Esitys myös voimistaa opiskelijoiden velkaantumista, eikä ole mitään syytä olettaa, etteikö valmistuvan maisterin opintovelan keskiarvo jatka kasvamistaan nopeasti nykyisestä n. 20 000 eurosta ylöspäin. Opintolainan tukikuukausittaisen enimmäismäärän korotuksen vuoksi on täysin realistista arvioida, että asumislisään esitettynä siirtymävuonna aloittavien opiskelijoiden opintovelan keskiarvo on valmistumisen hetkellä jo 30 000 euroa. Summat ovat jo niin suuria, että niiden vaikutusta elinkaarituloihin on selvitettävä.

Lakiesityksen tavoite ja asuntomarkkinoiden realiteetit eivät kohta

Asumislisään on sisäänrakennettu kannustin suosia yhteisasumista. Tavoite on sinänsä jalo, mutta koska opiskelija-asuntorakentaminen sekä muu rakentaminen ovat olleet viimeisen vuosikymmenen yhä voimakkaammin yksiöitä suosivia, ei opiskelijoiden siirto pienemmälle tuelle yhtäkkiä lisää olemassa olevia yhteisasumisen mahdollistavia kohteita.

Erityisryhmien, kuten opiskelijoiden asuntojen rakentamista tukevaa investointiavustusta on myös leikattu kuluvalle hallituskaudella. Päätös jäädyttää nykyisten opiskelija-asuntosäätiöiden sekä uudisrakentamisen projektit että peruskorjaukset pahimmillaan vuosiksi eteenpäin. Viimeisen kymmenen vuoden aikana opiskelija-asuntokantaa on voimakkaasti muutettu soluista yksiöiksi ja asumislisän suosimia valmiita soluratkaisuja ei enää ole olemassa, koska niille ei ole ollut kysyntää. Asuntojen tarve kuitenkin kasvaa ja investointiavustuksen leikkaus voi siirtää säätiöt hakemaan vapaata pankkirahoitusta, joka todennäköisesti nostaisi kohteiden vuokrataso.

Asumislisä ei ole järkevä suunta tämän hetken asuntomarkkinakehityksessä ja jättää opiskelijat pulaan. Yhdessä kasvavien opiskelijamäärien ja lisääntyvän edullisen asumisen kysynnän ja jäissä olevan erityistuetun rakentamisen kanssa lähivuosien ongelmat ovat käsinkosketeltavissa. Osa opiskelijoista löytää varmasti hyviä kimppa-asumISRatkaisuja, mutta onko edullisia yksiöitä tai soveltuvia kimppakämppejä tarjolla läheskään riittävästi hintaan, johon opiskelijoilla on varaa. Jo nyt kohteita on riittämätön määrä esimerkiksi Turun kokoisessa suuressa opiskelijakaupungissa. Tietyt opiskelijaryhmät, kuten kansainväliset opiskelijat ovat nyt ja tulevaisuudessa pulassa, koska opiskelija-asuntosäätiöllä ei ole tarjota riittävästi edullisia asuntoja kasvaville kotimaisille tai kansainvälisille opiskelijamäärille. Lisäksi yksityisillä vuokramarkkinoilla kansainvälisten opiskelijoiden mahdollisuudet löytää asunto ennen kuin ovat saaneet suomalaisen pankkitilin tai suomalaisen sosiaaliturvatunnuksen on hyvin epätodennäköistä.

Ylioppilaskunta katsoo, että hallituskauden tavoite opintotuen kokonaisuudistuksesta on vaarallisesti lipsumassa jälleen kerran opintotuen eri elementtien säätämiseen ilman vaikutusarviointia opiskelijan sosiaaliturvan kokonaiskuvaan.

Esitys monimutkaistaa opiskelijan asumisen tukia

Kyseinen asumislisän malli monimutkaistaa opiskelijan sosiaaliturvaa ja lisää hyppelyä asumisen tukien välillä erilaisissa elämäntilanteissa. Esimerkiksi opiskelijan aloittaessa opiskelun hän on asumistuella, mutta mikäli hän sairastuu vakavasti, esim. mielenterveysongelmiin, hän voi hakeutua sairaspäivärahalle, jolloin hän saa myös yleistä asumistukea. Opiskelijan kuntoutuessa taas opiskelukykyiseksi hän palaa heikomman opintotuen ja asumislisän pariin. Jos opiskelijan opiskelukyvyyssä tapahtuu alenemia opintojen aikana ja hän ei saa suoritettua tarpeeksi Kelan

seurannan vaatimia opintopisteitä hän voi päästä taas korkeamman toimeentulotuen ja asumistuen piiriin.

Myös opintotuen kaksiporaisuus aiheuttaa tilanteita, joissa opiskelijan tukikuukaudet voivat loppua erinäisistä syistä ennen kuin hän valmistuu kandidaatiksi ja opiskelija voi päästä tietyin ehdoin korkeammalle toimeentulotuelle ja asumistuelle, kunnes saa alemman korkeakoulututkintonsa valmiiksi ja pääsee takaisin matalamman tason opintorahan ja asumistuen piiriin. Yksi esimerkki tällaisesta tilanteesta on ensimmäisten vuosien opiskelija, joka joutuu toimeentulonsa turvaamiseksi nostamaan kesäajalta opintotukea ja asumislisää ja häneltä loppuvat tukikuukaudet ennen kandidaatiksi valmistumista. Vaikka toimeentulotuki- ja asumistuki ovatkin tilanteessa opiskelijalle tietyin ehdoin mahdollisia etuuksia, on tilanteen aiheuttama kuormitus opiskelijalle kohtuuton. Kaikilla opiskelijoilla ei myöskään ole mahdollista turvata toimeentuloaan työskentelemällä kesäisin esim. terveydellisistä syistä tai sivutoimisesti opiskeluiden ohessa niiden kuormittavuudesta johtuen.

Ylioppilaskunta katsoo, että esitys opiskelijoiden siirtämisestä asumislisälle on myös ristiriidassa hallituksen omien tavoitteiden kanssa lisätä korkeakoulutettujen määrää. Tavoitteen toteuttamisen kannalta yhdistetty asumisen tukien ja investointiavustusten leikkaus heikentävät opiskelijoiden taloudellista asemaa ja taloudellisesti heikossa asemassa olevien edellytyksiä hakeutua opiskelemaan. Tilanne on koulutuksen tasa-arvon näkökulmasta vähintään ongelmallinen.

Lopuksi

Leikkaukset osuvat kovaa yksittäiseen ryhmään ja yksittäiseen opiskelijaan, joiden sosiaaliturva verrattuna muihin väestöryhmiin heikko. Perheellisten opiskelijoiden tilanteen haavoittuvuuden esitys tunnistaa, mutta muuten lakiesitys on opiskelijoille karvas ja siirtää heille ison ongelman ratkaistavaksi.

Ritola Ville
Turun yliopiston ylioppilaskunta